

BEFRIAREN

Han har vikt sitt liv åt att utrota slaveri och barnarbete. För det har han utsatts för tortyr och exil. Möt Ehsan Ullah Khan, pakistaniern i Lidköping som befriade mattpojken Iqbal.

TEXT AGNETA PERSSON FOTO NADJA HALLSTRÖM

Lidköping hösten 2012. I ett soligt kök sitter Ehsan och kluckar av skratt. Han har sett en bild på min femåring som apar sig framför kameran, ansiktet nersmetat med choklad och ögonen i kors.

– Det är bra, skrattar Ehsan. Barn ska vara busiga, det visar att de vill experimentera och undersöka. Precis så ska det vara.

Nästan samtidigt brinner två fabriker i Pakistan. Hundratals människor dör när de tillverkar skor och tyg. Dörrar är stängda, grindar låsta, fönster blockerade.

– Det är lådor utan ventilation, säger Ehsan. De kan inte kallas fabriker. Det jobbade fyra hundra barn i de där lådorna. Hur många lyckades ta sig ut?

Så där ser det ut på 85 procent av landets industrier, säger han. Det är så fel det bara kan bli. Barn ska inte jobba. De ska gå i skola.

Det är för denna övertygelse Ehsan tvingats till ett liv i exil.

VI VRIDER TILLBAKA TIDEN sådär en knapp sextio år och förflyttar oss till Pakistan. Ehsan och hans tre syskon växer upp i en lägre medelklassfamilj. De bor i ett generöst hem, dörren står alltid öppen för den som behöver hjälp. Barnen går i en bra skola och får nya kläder när det är fest. På en hylla i vardagsrummet ligger alltid en hög med mynt. De vet precis hur mycket de får ta. Bästa kompisen har ingen pappa, till honom tar Ehsan extra.

Han gillar att uppfinna saker, sitter ofta hemma och pillar ihop små grejer som snurrar och låter. Ehsan drömmer om att bli ingenjör. I skolan läser han Ernest Hemingways *Den gamle och havet*, om

hur fiskaren Santiago ensam i flera dagar slåss mot en gigantisk svärdfisk. Santiago vinner mot alla odds. Ingenting är alltså omöjligt, tänker Ehsan, och bevarar berättelsen i sitt hjärta.

1967 ÄR EHSAN TJUGO ÅR och pluggar på college med siktet inställt på att bli ingenjör. Alltid propert klädd i kostym och slips. En kväll tar han en promenad som kommer att förändra hans liv. Han möter en man som gråter och ser sjuk ut. Ehsan stannar, frågar hur det är fatt. Mannen berättar att han varit slavarbetare i hela sitt liv på en tegelfabrik och att hans två döttrar har tvingats till samma öde. Nu har de blivit våldtagna av ägaren. Mannen har rymt för att försöka få hjälp att få dem fria, men polisen vägrar.

Ehsan har aldrig hört talas om slavarbete men det är något med mannen, sättet han berättar på. Blicken. Tillbaka på sitt college samlar han ett femtiotal vänner och tillsammans tågar de till polisen för att kräva att flickorna ska befrias från sina slavkontrakt. De lyckas.

Snart kommer fler slavar till college för att träffa mannen som åstadkommit detta mirakel. Kan han kanske hjälpa dem också? På en grässlant fattar Ehsan beslutet att starta en slavarnas befrielsefront. Därmed svänger livet in på en helt ny väg.

HAD EHSAN VALT ANNORLUNDA om han vetat vad som väntade honom? Mordförsök, misshandel, tortyr. Efter sex månader i ett litet rum utan ljus försvinner inte bara alla färger utan också förmågan att se om bilarna på gatan rullar eller står stilla. Hålls man vaken i tretton dygn blir det aldrig lätt att sova igen och av tillräckligt många slag förskjuts nackkotorna. Att inte få återvända till

sitt eget land gräver hål inombords.

Ehsan visste. Makthavare och fabriksägare skulle förr eller senare få tag på honom. För den som ger sig i kast med att eliminera den billiga arbetskraft som landets industri gjort sig beroende av, får många fiender. Men ... det fanns ingen annan väg. Om inte Ehsan förde slavarbetarnas talan, vem skulle då göra det? Han räknade med att bli hängd för sitt arbete.

IQBAL MASIH, minns du honom? Mot slutet av 1994 kunde vi se honom på svensk tv. Klädd i en för stor täckjacka bläddrade han bland mattorna på ett av de svenska Ikea-varuhusen och sa att han kunde göra bättre mattor. I tv-sofforna drog vi först på munnen. Sedan blev vi allvarliga när vi fick höra den undernärdetolvåringens historia.

Iqbal var fyra år när han började väva mattor i Pakistan för att betala lånet till sin mammas operation. Det kunde han aldrig och det var inget ovanligt med det, han delade sitt öde med miljontals andra barn. Men Iqbal var extremt modig. Efter sex år som slavarbetare befriades han av Ehsans organisation och fick börja skolan. Men Iqbal ville inte bara lära sig av andra. Han ville också lära ut det han nu visste om barns rättigheter. Om det lagvidriga i att hålla barn fängslade som slavar i landets fabriker. Om att alla andra barnslavar också hade rätt att bli fria. Han hade förmågan att få folk att lyssna. Ehsan tog honom med sig på en resa ut i världen. Så kom det sig att den lille mattpojken hamnade framför världens tv-kameror för att berätta sin historia. För sitt mod belönades han med Reebok Youth in Action Award. För sitt mod mördades han med 120 hagelskott den 16 april 1995. →

EHSAN ULLAH KHAN

ÅLDER: 65 år.

BOR: Lidköping.

FAMILJ: Släkt i Pakistan.

YRKE: Utbildad journalist, nyligen pensionerad assistent på dagverksamhet för psykiskt sjuka, ordförande för slavarnas befrielsefront BLLF Global (Bonded Labour Liberation Front Global), svensk koordinatör för Global March mot barnarbete.

BAKGRUND: Blev 1995 på grund av sitt engagemang mot barnarbete åtalad i Pakistan för högförräderi med dödsstraff som påföljd. Lever sedan dess i exil i Sverige.

AKTUELL: Planerar en global marsch mot barnarbete i Genève eller New York i slutet av nästa år. Planen är att barn från hela världen ska delta.

BRINNER FÖR: Kampen mot barn- och slavarbete i världen.

UPPRÖRS MEST AV: Orättvisor.

SENAST LÄSTA BOK: »Woman among warlords« av Malalai Joya.

LIVSavgörande bok: »Den gamle och havet« av Ernest Hemingway.

SOVER: Högst fyra timmar per dygn.

Några dagar efter mordet på Iqbal befann sig Ehsan i Genève, inbjuden av FN för att prata om tvångsarbete i Pakistan. I sin frånvaro åtalades han för högförräderi och för det kunde han vänta dödsstraff. Ehsan anklagades för att vilja välta omkull hela den pakistanska industrin. Genom att resa jorden runt och sprida illasinnad propaganda, och dessutom få före detta barnarbetare att falla in i kören, skulle han orsaka sitt lands undergång. »Om du stoppar barnarbetet så kommer föräldrar att dö«, sades det. Ehsan bjöds till Sverige av LO och blev kvar. I sex år väntade galgen på honom, sedan lades åtalet ner. Trots detta nekas han fortfarande visum för att åka tillbaks. Skulle makthavarna släppa in Ehsan är de rädda att han skulle fortsätta där han slutade.

TILLBAKA TILL KÖKET i Lidköping. Ehsan dukar fram espresso, vetelängd och ett fat med kirurgiska instrument. – De där, säger han och väger tre saxar i handen, är uppputsade av barn i Pakistan. Och den här lilla plastbilen tillverkas av barn i Kina. Din mobil har förresten också tillverkats av barn.

Hur ska man kunna veta? Den som vill navigera genom livet utan att det sker på barns bekostnad, har en hel djungel av mellanhänder och underleverantörer att hålla koll på. Vem har skördat bananen? Vem har plockat kaffebönan? Vem har knipsat av bomullen? Det är nästintill omöjligt att veta. Inte ens Ehsan vet.

215 MILJONER BARN. Så många är enligt ILO, International Labour Organisation, fast i barnarbete. Hur är det möjligt att få ner denna svindlande siffra till noll?

För det första är det lätt att hålla barn i arbete runtom i världen så länge det finns en efterfrågan på barntillverkade produkter, säger Ehsan.

– Till det demokratiska landet Sverige kommer till exempel hundratals containrar varje dag. De är fulla med produkter som gjorts av barn. »Money talks«, och så länge som pengar styr på det här viset kommer de som har allt att tjäna på billigt barnarbete att kämpa emot den som vill annorlunda. Du kan få hela stater emot dig, jag har ju själv fallit offer för detta.

Men det skulle faktiskt kunna vara barnsligt enkelt att utrota allt barnarbete, säger han. Om bara rätt maktinstitutioner bestämmer sig.

BARN SKA VARA BARN, säger Ehsan. De ska gå i skola, de ska leka, de ska apa sig framför kameran med ansiktet fullt av choklad. De ska ha pennor i händerna, inte verktyg. Och det gäller alla barn, även svenska ungar som klipper gräsmattan för en femtiolapp, säljer jultidningar eller delar ut reklam.

– Det är okej att barn hjälper till hemma, jag anser att det är en del av deras utbildning. Men att blanda in pengar i gräsklippningen ... det blir komplicerat när pengar kommer in i bilden. Det flyttar deras fokus från skolan. Jag har träffat barn som hellre jobbar än går i skolan. Det är fel väg.

EHSAN ÄR NYBLIVEN PENSIONÄR med fulltecknad almanacka. En dag i veckan jobbar han ideellt på en dagverksamhet för mentalt sjuka, då och då håller han kurser om mänskliga rättigheter och barnarbete och han reser jorden runt och besöker skolor. Ibland bjuder han hem hela skolklasser till sin lilla tvåa för att bjuda på mat, lyssna på vad barnen har att säga och svara på frågor om hur jämna-åriga har det i andra länder.

Just nu förbereder han en stor manifestation som han hoppas ska kunna äga rum i Genève eller New York mot slutet av nästa år. Barn från hela världen ska samlas i en gigantisk marsch för en barnvänlig värld utan barnarbete utanför något av FN:s kontor. Inför detta förbereder han en stor konferens i Sverige dit alla tänkbara institutioner och organisationer bjuds in.

Han har kontaktat EU-parlamentariker och riksdagsledamöter och tillsammans har de skrivit brev till EU, till svenska regeringen, kommuner, fackförbund och andra organisationer för att få dem att lyfta frågan om barnarbete. Han har skrivit till utrikesminister Carl Bildt och frågat vad han gör för att stoppa det ökande barnarbetet i världen.

Sverige skulle kunna göra så mycket mer, säger Ehsan.

– Sverige har skrivit under flera FN-konventioner men exporterar ändå vapen till länder som inte utbildar sina barn. Stora organisationer och fackförbund i Sverige lyfter inte barnarbetsfrågan specifikt.

PRÄST, LÄKARE ELLER SEKTLEDARE? Vem Ehsan Ullah Khan egentligen är florerar det fantasifulla rykten om i Lidköping. Ehsan fnissar åt alla gissningar och han skrattar högt åt minnet av en man som trodde att Ehsan inte hade råd med nya kläder och därför erbjöd sig att köpa åt honom. Vitt, förklarar han det ständiga färgvalet, är fredens färg. Dessutom är det lugnande för själen. Och den traditionella dräkten shalvar kameez har han burit varje dag sedan han på universitetets gräsmatta valde väg. Hur skulle han annars kunna få slavarnas förtroende?

Han hoppas kunna återvända till Pakistan för att fortsätta sitt arbete där han en gång började för fyrtiofem år sedan. Då ska han starta ett universitet för mänskliga rättigheter. Det ska heta Freedom University.

Han minns Hemingways fiskare Santiago. Ingenting är omöjligt. ✘

TILL DIG SOM ÄR
MEDLEM I
RÄDDA BARNEN!

UNNA DIG SKADEHANTERING SOM DEN BORDE VARA. NU MED 15 % RABATT PÅ HEMFÖRSÄKRINGEN.

Rädda Barnen rekommenderar If som ditt försäkringsbolag. Därför har vi glädjen att ge dig som medlem eller månadsgivare hela 15 % rabatt på vår hemförsäkring.

Men det finns fler skäl att vara kund hos oss. Som att vi ser till att lösa mer än hälften av alla ärenden inom 24 timmar och att vi får väldigt höga snittbetyg av de kunder som råkat ut för en skada (4,5 av 5).

Läs mer om skadehantering som den borde vara på www.if.se/rb eller ring 0771-655 655.

I samarbete med:

Rädda Barnen
Save the Children Sweden

Lugn, vi hjälper dig.